

Başvuru Tarihi (Received Date): 02.06.2024

Kabul Tarihi (Accepted Date) : 22.08.2024

Makale Türü (Article Type): Derleme Makale / Review Article

doi: 10.52848/ijls.1494649

Kaynakça Gösterimi: Çıbık, M. (2024). Türk maarifi hakkında rapor hazırlanması sürecinde Atatürk'ün sergilediği liderlik türleri. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 7(2), 100-112. doi: 10.52848/ijls.1494649

Citation Information: Çıbık, M. (2024). Types of leadership exhibited by Atatürk during the preparation of the report on Turkish education system. *International Journal of Leadership Studies: Theory and Practice*, 7(2), 100-112. doi: 10.52848/ijls.1494649

TÜRK MAARİFİ HAKKINDA RAPOR HAZIRLANMASI SÜRECİNDE ATATÜRK'ÜN SERGİLEDİĞİ LİDERLİK TÜRLERİ

Melek ÇIBIK¹

Öz

Liderlik her alanda önemli bir konu olma özelliğini barındırması nedeniyle çok fazla tanımlaması olan bir kavramdır. En basit haliyle örgüt üyelerini etkilemek olarak tanımlanabilen liderliğin günümüzde birçok türü vardır. Her dönem, kendine özgü özelliklerle yeni liderlik tarzlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ancak Mustafa Kemal Atatürk vizyoner, global gibi yeni liderlik tarzlarını yansıtan düşünce ve uygulamalarıyla diğer liderlerden farklılaşması ve her döneme hitap edebildiği görülmektedir. Bu çalışmanın amacı Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk Eğitim Sistemini yeniden oluştururken sergilediği liderlik özelliklerini vizyoner ve global liderlik bakış açısıyla ele almaktır. Bu doğrultuda öncelikle John Dewey'in davet edilme sebepleri ve Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim sisteminin savaş sonrasındaki durumunu ele alan araştırmalar incelenmiş, yabancı uzman davet edilmesinin neden önemli olduğu üzerine yapılan çalışmalar taranmıştır. Nitekim John Dewey'in Türkiye'ye davet edilmesinde, ondan alınan tavsiyelerin uygulamaya geçirilme çabasında Atatürk'ün sergilediği vizyoner ve global liderlik özelliklerinin birçoğunun gözlemlenebildiğine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Maarif Raporu, Global Liderlik, Vizyoner Liderlik, Atatürk.

Types of Leadership Exhibited by Atatürk During the Preparation of The Report on Turkish Education System

Abstract

Leadership is a concept that has many definitions because it is an important subject in many fields. There are many types of leadership today, which we can simply define as influencing organizational members. Each period has prepared the ground for the emergence of new leadership styles with their own unique characteristics. However, it is seen that Mustafa Kemal Atatürk differs from other leaders with his thoughts and practices that reflect new leadership styles such as visionary and global and can appeal to all periods. The aim of this study is to discuss the leadership characteristics exhibited by Mustafa Kemal Atatürk while re-creating the Turkish Education System from a visionary and global leadership perspective. In this regard, first of all, the reason for inviting John Dewey and the research on the post war situation of the education system of the Republic of Turkey were examined, and the studies on why it was important to invite foreign experts were scanned. As a matter of fact, it has been found that many of the visionary and global leadership characteristics exhibited by Atatürk can be observed in the invitation of John Dewey to Turkey and in the effort to put into practice the recommendations received from him.

Keywords: The Report on Turkish Education, Global Leadership, Visionary Leadership, Atatürk.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, E-posta: melek.ak.dogan@hotmail.com, ORCID: 0009-0005-4529-8554

Giriş

John Dewey, Atatürk ile görüşmesinin ardından “*Meşhur bir adamla ilk görüştüğüm zaman ekseriya hayal sukutuna uğrarım. Fakat Mustafa Kemal Paşa ile görüşünce ümidimin fevkinde buldum*” diyerek onu takdir etmiştir (Ünder & Aslan, 2020). Birçok ülkenin filozoflarını, eğitimcilerini ve dolayısıyla eğitim uygulamasını etkileyen John Dewey’in Atatürk’ten bu denli etkilenmesi onun vizyon sahibi olmasından kaynaklı olabilir. 1990’lı yıllar vizyoner liderlik kavramının önem kazandığı yıllardır. Bu liderlik tarzının en önemli dayanağı belirsizliklerin giderilmesinde gösterilen başarıdır Vizyon, paydaşlar arasında coşku ve bağlılık oluşturur. Toplumlar ya da örgütler maruz kaldıkları sürekli değişimlerle mücadeleyi örgüt bireyleri tarafından paylaşılan bir vizyon sahibi olmakla kazanabilir. Vizyon soyut bir kavram olmaktan ziyade somuttur, adete geleceğin bir resmidir. Vizyonun kişisel bir vizyon olmaktan çıkıp, paylaşılan bir vizyon haline gelmesi gerekir. Milleti için ortak herkesin hemfikir olacağı bir vizyon oluşturmak Mustafa Kemal Atatürk’ün vizyoner liderliğinin göstergesi olarak belirtilebilir (Çelik, 1997).

Halkı geri kalmışlıktan kurtarmak ancak bunu yaparken de milli değerlere sahip çıkmak Türkiye Cumhuriyeti’nde kurulan yeni eğitim sisteminde temel taşlardır. Atatürk Türk milleti için yaptığı her yenilikte bu bakış açısıyla hareket etmiş ve global liderlik kavramını en güzel şekilde örneklemiştir. Glokalleşme terimi küresel yerelleşme olarak da tanımlanmaktadır (Korkmaz, 2021). Küreselleşme insanlar toplumlar arasındaki etkileşimin giderek artmasıyla ortaya çıkmış bir kavram olduğu belirtilmektedir (Bayar, 2008). Küreselleşmenin birçok faydasının bulunmasının yanı sıra kimlik kaybı, değerlerin yok olması gibi olumsuz sonuçları da vardır. Glokalleşmenin bu olumsuzlukları telafi edebilecek bir olgu olarak görüldüğü düşünülebilir. Dünyada kendi özüne sahip çıkarak diğerleriyle aynı seviyeye ulaşma olarak açıklanan glokalleşme kavramı oldukça önemsenmektedir. Dünyadaki gelişmeleri toplumlarına taşıyabilen yöneticiler geleceğin resmini çizebileceklerdir. Küreselleşmeye uyum sağlanırken yerel özellikleri göz ardı etmeyen liderlerin önem kazanmaya başladığı söylenebilir.

Bu çalışmanın amacı Mustafa Kemal Atatürk’ün Türkiye Cumhuriyeti’nde kurmayı hedeflediği yeni eğitim sistemi çerçevesinde sergilediği vizyoner ve global liderlik davranışlarının Maarif Raporu bağlamında bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu kapsamda öncelikle Maarif Raporu öncesi eğitimin sistemindeki mevcut durum, raporun önemi, bu rapora neden ihtiyaç duyulduğu, sonrasında ise Mustafa Kemal Paşa’nın raporun öncesi, raporun hazırlanması ve uygulanması sürecinde sergilediği davranışların vizyoner ve global liderlik bağlamında incelenmesi konularına yer verilmiştir.

Bu çalışma kapsamında bir olgunun incelenmesi amacıyla nitel araştırma desenlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

John Dewey “Türkiye Maarifi Hakkında Rapor”

Bu rapor Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk milleti için belirlediği vizyon da mevcut durumu analiz etmenin önemini farkında olarak, geleceği yaratma hedefinde bilinmezliklerle mücadele etme sürecini simgelediği için raporun vizyoner liderlik özelliklerini açıklamakta fayda sağlayacağı düşünülmüştür. Cumhuriyetin kuruluş amaçlarına uygun bir eğitim sistemi oluşturmak için küresel bağlamda eğitim konusunda en değer gören fikirlere sahip yabancı bir uzman tarafından hazırlanması, Mustafa Kemal Atatürk ile hemfikir olarak John Dewey’in de yerel ve milli değerlere uygun bir eğitim sistemini vurgulaması açısından global liderlik kavramıyla yakından ilişkili görülmüş olup inceleme gereği duyulmuştur.

Maarif Raporu Öncesi Türk Eğitim Sisteminin Mevcut Durum

ABD 'li eğitim bilimci ve felsefeci John Dewey, 1924 yılında Türk Hükümetinin davetlisi olarak eğitim sistemi üzerinde incelemeler yapmak ve bazı konularda görüşleri alınmak üzere Türkiye'ye davet edilmiştir (Ata, 2001).

Osmanlı'da 17. yüzyıldan itibaren savaşların kaybedilmeye başlanması, ekonomik sıkıntıların oluşmasıyla ilk önce askeri alanda modernleşmeye gidilmiştir, ancak askeri yenilgiler devam etmiş ve eğitim gibi diğer alanlarda da reformlar yapılmaya başlanmıştır. 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile kapsamlı bir yeniden yapılanma başlatılmıştır. 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile eğitim sistemi içerisindeki problemler az da olsa çözülmeye başlanmış lakin imparatorluğun güç kaybetme sebebi çoğunlukla askeri ve idari yetersizlikle açıklandığı için askeri alanda modern okullar açarak eğitimdeki modernleşmenin ilk adımı atılmıştır. Ne yazık ki eğitim problemini köklü bir şekilde çözemeyen toplumların, çağa ayak uyduramayacağı gerçeği göz ardı edilmiştir (Dayıoğlu Öcal & İşcan, 2020). Buradan da anlaşıldığı üzere yapılan her yeniliğin dine uygunluğunun tartışılması, değişime yeteri kadar açık olunmadığını ortaya koyduğu ve modern eğitimin temel yapı taşlarının oluşturulmadığı görülmektedir

Avrupa'da aydınlanma ile başlayan akli ve nesnel bilgiyi değerli gören-bakış açısına rağmen Osmanlı'da, değişim hamleleri siyasal sürekliliği sağlayan dini ve geleneksel değerleri ortaya çıkararak yapılmaya çalışılmış ancak laik ve akılcı bir eğitim sistemi ortaya koyulamamıştır. Geleneksel toplumlarda gündelik yaşam için gerekli bilgi aktarımı yeterli görülürken aydınlanma dönemiyle bu doğrultuda ilerleme kat eden Avrupa'ya karşın Osmanlı, modern yaklaşımın gerisinde kalmıştır (Altunya, 2020). Bozulan yapıyı kurtarabilmek adına modernleşme çalışmaları zorunlu olarak başlatılmıştır. Osmanlı döneminde amaç, dengeyi tekrar sağlayıp düzeni kurabilmekken Cumhuriyet'in ilanı ile toplumu değiştirmek hedeflenmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra modern eğitim paradigmasına uygun gelişmeler sağlanmaya çalışılmış, idari ve yasal düzenlemelerle yeni paradigmaya uygun düşecek ilkelerle hareket edilmiştir. Paradigma değişimine uyum sağlayabilmek amacıyla Tanzimat Dönemi'nden itibaren yapılan yenilikler üzerinde durulmuştur (Bozaslan & Çokoğullar, 2015).

Modernleşme için öncelikle öne çıkan engelleri tespit etmek gerekmektedir. Eğitimin revize edilmesi modernleşme sürecinin ilk ve en önemli basamaklarından çünkü eğitim toplumsal düzeni yeniden oluşturabilecek bir fonksiyona sahiptir. Cumhuriyet'in ilanının ardından kurulan yeni devlet eğitimin bu fonksiyonunu göz önünde bulundurarak yeni eğitim sisteminin oluşturulmasına önem vermiş ve yabancı uzmanların görüşlerini almışlardır (Bozaslan & Çokoğullar, 2015).

Maarif Raporu'na Neden İhtiyaç Duyuldu?

Devletlerin buldukları çağın yeniliklerini yakalayamayıp yıkılmasına eğitim kurumlarının geri kalmasının etkisi büyüktür. Eğitim kurumlarının bu fonksiyonunu bilen Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren yapılacak reformlar arasında eğitimi öncelikli tutmuştur. Atatürk "*Mücadelemizin bence en küçük kısmını bitirdik. Geri kalmış halkımızın yetiştirilmesi ve milletimizin Batı medeniyeti seviyesine ulaştırılması için asıl ve büyük mücadelemize şimdi başlıyoruz.*" sözlerinden de eğitime verdiği önem görülebilmektedir (Göksel, 1985). Bu amaç doğrultusunda yapılan en önemli uygulama John Dewey'in kurulacak yeni eğitim sistemiyle ilgili görüşüne başvurmak üzere Türkiye'ye davet edilmesidir. Öğretmenlerin deneyimleme sürecinde bireye rehberlik etmesini vurgulayan John Dewey öğrenme öğretme ortamının düzenlenmesinin bu eksende yapılması gerekliliğini vurgulamıştır. Eğitim, demokrasi, özgürlük gibi konularda etkili görüşleriyle tanınan John Dewey bu görüşlerinin okulun toplumun geliştirilmesi için bir araç olarak kullanılabilmesi işlevini ayrıntılı olarak incelemiştir. John Dewey demokrasiyi öğretebilmek için demokratik bir okul gereklidir der. Öğrenciler fikirlerini

özgürce tartışırsa demokratik bir okul ortamı ve dolayısıyla demokratik bir toplum yaratılmış olur. Mustafa Kemal Atatürk 'ün de toplum için bu amacına hizmet edecek en önemli yapının okullar olduğu ortadadır. Amaç demokratik, iş birliği yapabilen, içinde bulunduğu toplumla uyum sağlayabilen birey yetiştirmektir. Dewey'in eğitim felsefesi Türkiye Cumhuriyeti'nin amaçlarına tam olarak hizmet etmektedir (Dayıoğlu Öcal & İşcan, 2020).

Maarif Raporu'nun İçeriği

ABD'li eğitim bilimci John Dewey eğitim sistemi üzerine incelemeler yapmak ve tavsiyelerinden faydalanılmak üzere Türk Hükümeti tarafından davet edilmiş olup, gözlemlerini 19 Temmuz-10 Eylül 1924 tarihleri arasında İstanbul, Ankara ve Bursa'da yapmış olup ilk raporunu Türkiye'de bulunduğu tarihlerde hazırlamıştır. Kendisinin ülkemize getirilme çabalarına Atatürk de destek vermiştir. Dewey Türkiye'ye gelmeden önce dönemin yayımlarında görüşlerinden bahsedilmeye başlanmıştır. Dewey'in felsefesi ezberci öğrenmeye karşı olup atölye ve uygulamalı eğitimlerin önemsendiği, yaparak yaşayarak öğrenmenin vurgulandığı bir felsefedir. Gerçek eğitimin deneyimler yoluyla ortaya çıktığına inanan John Dewey'in yirminci yüzyılın önemli eğitim bilimcisi olduğu herkesçe kabul edilmiştir (Ata, 2001).

Osmanlı Devleti döneminde de yabancı uzmanların tavsiyelerine başvurulmuş; bazılarında başarı elde edilirken bazılarında beklenti karşılanamamıştır. Cumhuriyet döneminde yabancı uzmanlardan görüş alınmaya devam edilmiştir ancak hiçbiri John Dewey kadar büyük bir etki bırakamamıştır (Altunya. 2020).

31 Temmuz'da Dewey'in Darülmüalliminde öğretmenlerle sohbette *“Memleketinizin ihtiyaçlarını ben sizin kadar bilmem. Fakat ihtiyaçları sizden öğrenerek tavsiye edersem belki sizin için müfit olabilirim”* dediği gazetelerden öğrenilmektedir (Ünder & Aslan, 2020). Öğrenen merkezli yaklaşımında tavsiyede bulunacağı toplumun özelliklerini bilmenin önemini vurgulamıştır.

Kuruluş aşamasındaki Cumhuriyetimizin eğitim süreçlerinin yapılandırılmasına ilişkin öneriler içeren raporda öğrenenin merkeze alındığı bir yaklaşım, yaparak yaşayarak öğrenme ve öğretmen yetiştirme konuları mercek altına almıştır.

Türkiye Maarifi Hakkında Rapor'undaki temaları sıralayacak olursak:

- Y yaparak yaşayarak öğrenme,
- Öğretmen yetiştirme,
- Öğrenci merkezli eğitim,
- Köy hayatı,
- Bütçe,
- Ödenek,
- Tarım ve ziraat,
- Öğretmenin ekonomik şartla
- İhtiyaca uygun ders araç gereçlerinin üretilmesi,
- Kütüphanecilik,
- Okuma yazma,
- Yaşam boyu eğitim,
- Okul yöneticiliği,
- Milli Eğitim Bakanlığı'nın merkeziyetçi yapısı,
- Okul mimarisine önem verilmesi,

- Değişik ülke eğitim sistemlerinin incelenmesi,
- Programların ve öğretimin çevre koşullarına uygun olacak şekilde planlanması.

Raporun ışığında yapılan uygulamaların bazıları şu şekildedir:

- Öğretmenler için çeviri kitap ve dergiler hazırlanmıştır,
- Hizmet içi eğitime önem verilmiştir,
- Yurt dışına öğrenci göndermeyle ilgili düzenlemeler yapılmıştır,
- Farklı ülkelerin eğitim sistemleriyle ilgili raporlar yayımlanmıştır,
- MEB merkez örgütüne inşaat, sağlık halk eğitim gibi yeni birimler eklenmiştir,
- Dünya klasikleri Türkçeye çevrilmiş,
- Ülke 21 bölgeye ayrılarak 21 eğitim merkezi oluşturulmuş,
- Okuryazar oranının yükseltilmesi amacıyla kütüphaneler yaygınlaştırılmış,
- Tarım meslek liseleri açılmış,
- Ziraat fakültelerinin sayısı artırılmış,
- Köylerde köy hayatıyla ilişkili bir eğitim verilmesi için köy okulları açılmıştır.

Dewey, Cumhuriyet Gazetesi muhabiri ile yaptığı bir mülakatta yabancı uzmanlardansa kendi memleketinde yetiştirilen uzmanlarla gelişim konusunda daha fazla başarı sağlanabileceğini belirtmiştir. John Dewey Türkiye'deki öğretmenlerin ilerleme uğrunda mücadele etmelerinden, bu yönde bir ideal oluşturmalarından etkilenmiştir. "Mektebin kalbi muallimdir." diyen John Dewey raporunda da öğretmen maaşlarının iyileştirilmesi gerekliliğinden bahsetmiştir (Dayıoğlu Öcal & İşcan, 2020).

Dewey, 1920'li yıllarda Amerika'daki süreli basınlarında Batılıların yanlış politikalarının Orta Çağ'dan beri Anadolu'da birlikte yaşama tecrübesini nasıl zedelediğine ilişkin bazı Türklerin görüşlerini, acılarını yansıtmaya cesareti göstermiştir. Altunya'ya göre (2020) Dewey'in ele aldığı problemler zaten bilinen ve el atılması gereken konulardı ancak bu tavsiyeler bir uzman tarafından dile getirilmesine kadar uygulamaya geçirilemedi (Altunya, 2020). Dewey'in raporuna ilk bir buçuk yılın aksine gerekli ilgi bakanlık görevine getirilen Mustafa Necati Bey tarafından verilmiştir. 1925 yılı sonlarında önemsenmeye başlanmıştır (Ersan, 2020).

Vizyoner ve Glokal Liderlik Özellikleriyle Mustafa Kemal Atatürk

Vizyoner liderlik özellikleri Doğan'a (1999) göre şu şekilde listelenebilir:

- Analitik düşünebilen
- Yorum yapabilme becerisi olan
- Yaratıcı
- Varsayımlar üzerine hızlı bir şekilde analiz yapabilen
- Sağduyulu
- Adil
- Sözüne güvenilir
- Yenilikçi
- Gayretli
- Zamanı etkili kullanabilen
- Bugün ve yarın arasında köprü kurabilen olumsuzluklara göğüs gerebilen
- Risk alabilen
- Yenilginin motivasyonunu düşürmesine izin vermeyen (Doğan, 1999).

Vizyonu olmayan bir yöneticinin ileriye görme ihtimali azdır, ufku görebilmesi için vizyon olmazsa olmazlar arasındadır (Çelik, 1995). Vizyon, bir insanın yaşam gayesi ve sahip olunan değerlerin anlam ve yansımasıyla zihinlerde çizilen bir tablodur (Özden, 2005). Vizyonu değerlerden bağımsız bir güç olarak görmek yanlıştır. Vizyon, bugün ile yarın arasında bağ sağlayıp geleceğin resmini çizer ve motivasyon kazandırır. Vizyoner lider eylemleri gerçekleştirirken çıkan problemleri tanımlar, iş birliği içinde çözüm yolları bulur, doğru stratejiyle uygular, örgüt üyelerinin fikirlerini alır.

Milli mücadele yıllarında tam da böyle bir liderlikle eğitim konulu toplantılar yapılmış olup, eğitim konusunda görüşler ortaya konarak kararlar alınmıştır. Savaş döneminde bile eğitimin öneminden taviz verilmemiştir. Mustafa Kemal Atatürk de yapılan sayısız kongreyle fikir paylaşımında bulunmuştur. 15 Temmuz 1921 de yapılan kongrede Atatürk eğitim alanında büyük hizmetler yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bütün kaynakların yurt savunmasında kullanılması sebebiyle eğitim için kullanılacak kaynakların az olduğunu belirtmiş ancak buna rağmen milli eğitim programının hazırlanması ve mevcut imkanların en verimli şekilde kullanılması gerekliliğini belirtmiştir. Geri kalınmasına sebep olan mevcut programların sonlandırılacağı milli, ulusumuzun tarih ve kültürüne uygun bir eğitim programının hazırlanmasını istemiştir. Hem vizyoner hem de global liderlik özellikleri en güzel şekliyle sergilenmiştir.

Vizyoner liderler geleceği yaratma hedefinde olan kişilerdir. Gelecekteki bilinmezlikleri net bir şekilde ortaya koyabilmek vizyoner liderlik özelliğidir. John Dewey nesiller boyunca bir eyleme karar vermeden önce fikirleri tarafsızca incelemeyi öğretmiştir. Vizyoner bir lider olarak ülkesini çağdaşlaşma yolunda ilerletme çabasında olan Mustafa Kemal Atatürk geleceği yaratma hedefinde bilinmezlikle mücadele için John Dewey gibi karar vermeden önce inceleme yapmanın önemini vurgulayan bir uzmandan yardım almıştır. Çünkü vizyoner lider eylemleri gerçekleştirirken çıkan problemleri tanımlar analiz eder ve işbirliği içinde çözüm yolları bulur (Azak vd., 2023).

Vizyoner lider eğitimin gerekliliğine inanandır. Doğu ve batının taklit edilmesinden dolayı milletin cehaletten kurtulamadığını belirten Atatürk bu cehaletten kurtulabilmek için okuryazar oranının yükseltilmesi gerekliliği vurgulamıştır. Atatürk'ün eğitimde beklediği sonuçlardan biri de özgür düşünen medeni bir toplum yetişmesidir. “Fertler mütefekkir olmadıkça, kitleler herkes tarafından iyi veya fena istikametlere sevk olunabilir” sözüyle de bunu desteklemektedir. Eğitim bilimsel esaslara dayanmalıdır. Atatürk “Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlmin ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalalettir” diyerek bilimin öneminin altını tekrar çizmiştir (Ortak, 2004). Atatürk eğitimin bir ülke kurmanın, toplumsal değerleri korumanın ve çağdaşlaşmanın anahtarı olduğunun farkında olarak bu aracı en etkili şekilde kullanmıştır. Bu da onun vizyoner liderliğinin ürünüdür.

Mustafa Kemal Atatürk amaçları başarmadaki kararlılığı ve inancı sayesinde ideallerini gerçekleştirmek için aktif çalışmış, geleceği düşünmüş ve eylemlerini bu düşünceler doğrultusunda gerçekleştirmiştir vizyoner bir liderdir. Riskin getireceği sorumlulukları üstlenmiştir (Ersan, 2020).

Vizyoner liderler öngörü ile hareket ederler. Atatürk'ün fikirleri eylemleri günümüze ışık tutmaktadır. Bunun en somut örneği öğrenci merkezli eğitim anlayışına sahip bir uzmanın görüşlerine başvurmasıdır. Yapılandırmacı yaklaşım günümüzde hala modern eğitim yaklaşımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim sisteminde davranışçı yaklaşımdan yapılandırmacı yaklaşım yönünde paradigma değişikliğini cumhuriyetin ilk yıllarında fark etmiş ve yolunu bu ışıkta çizmiştir.

Örgütün geleceğinin planlanması için yoğun zaman ve çaba harcanması vizyoner liderliğin bir parçasıyken Mustafa Kemal Atatürk'ün yeni bir ülke kurmaktaki yoğun çabası özellikle de yeni bir

eğitim programının hazırlanması ve John Dewey'nin davet edilerek görüşlerinin alınması planlamaların hazırlanan Türk Maarifi Raporu ışığında yapılması ise onun vizyoner liderliğinin ürünüdür.

Uzun süren savaş döneminin ardından olumsuzluklarla dolu bir ortamda kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli amacı çağdaş medeniyetler seviyesini en hızlı şekilde yakalaması ve hatta bu seviyenin ilerisine gidilmesiydi. Tabii ki eğitim bu amaç için en etkili araçtı. Geri kalmışlıktan kurtulmak için bazı unsurlara sahip olmak gereklidir. Bunlar sermaye, hammadde kaynağı, teknolojik birikim ve elbette eğitilmiş insan gücüdür. Eğitim alanında atılacak her adım bu ilerlemenin bir basamağıdır. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren eğitime verilen önemle ve yapılan çalışmalarla hedefe sağlam adımlarla ilerlenirken vizyoner liderlik özelliklerinden olan analitik düşünme, öngörü ile hareket etme Mustafa Kemal Paşa'da vücut bulmuştur.

Her dönemin kendine özgü özellikleri yeni liderlik tarzlarının ortaya çıkmasını teşvik etmiştir. Ancak Atatürk vizyoner, etik, stratejik, dönüşümsel gibi yeni liderlik tarzlarını bünyesinde barındırarak diğer liderlerden farklılaşmıştır ve her döneme hitap edebilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'ne yön veren halkın sosyal kültürel ekonomik sorunlarının çözülmesi için harekete geçip cumhuriyeti kuran Atatürk global liderlik tarzının da en önemli temsilcilerindendir.

Atatürk'ün "Uygarlık sorunu halledilmedikçe hiçbir konunun halledilemeyeceğinin farkında değil misiniz?" sorusu eğitime ne kadar önem verdiğini vurgulamaktadır. Atatürk mevcut eğitim kurumlarıyla ülkenin ihtiyaçlarını karşılayamayacağını görüp eğitimde milli kültürel değerlerle birlikte modern eğitim anlayışının da uygulanmasını istemiştir. Global liderliği özetleyebileceğimiz bu bakış açısıyla çağdaş eğitim ilkelerinin ülkemizde de uygulanması için kendi alanında yetişmiş uzmanları ülkemize davet etmiş, bilgi ve deneyimlerinden faydalanılmasını sağlamıştır.

Global ve lokal kavramlarının birleşmesi sonucu oluşturulan kavram global düşünüp, global hedefler koyup yerel hareket etmek anlamına gelmektedir. Global liderlik özelliklerinin içinde vizyon sahibi olmak, sosyal ağların yönetilmesi, küresel okur yazarlık sayılabilir. global ölçekteki liderlik becerilerinin yerel ihtiyaçlara göre şekillendirilmesi olarak da adlandırılabilir. (Akbaşlı vd., 2019).

Atatürk ülkemizde tüm dünyaya hitap eden bulunduğumuz çağın gerektirdiği becerilere sahip ancak milli değerleri de içeren bir eğitim sisteminin var olması gerektiğini savunan bir lider olduğunu inkılaplarında da göstermiştir. Türk Maarif Raporu'nun hazırlanma sebebi ve sonrasında yerel bazda uygun, kalkınma için ihtiyaç duyulan programların belirlenerek eğitimin yapılandırılması global liderlik ürünüdür. Raporla eğitimin yöreye özgü niteliklere sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır ve uygulamalar bu esasa dayanarak yapılmıştır (Dayıoğlu Öcal & İşcan, 2020). Ulusal değerlerin farkında olunup buna sahip çıkmak aynı zamanda da yaratıcı ve yenilikçi bireylerin yetiştirilmesi hem bilinçli küreselleşme hem de global bir eğitim anlayışını yansıtmaktadır.

Global bir lider yenilikçi bir vizyonla farklılıklara karşı duyarlıdır, çok kültürlü eğitim ortamlarının frakındadır ve eğitim programını bunlara göre düzenler, toplumun ahlaki değerlerini bilip bunları benimseyen bireyler yetiştirilmesini hedefler, etkili bir öğretim ortamı oluşturulmasını sağlar. Türk Maarifi Raporu bu olguyu temele alan bir eğitim programına ihtiyaç duyulduğu üzerine kurulmuştur. John Dewey'in felsefesinin de temel bakış açısını oluşturan yaparak yaşayarak öğrenme Atatürk'ün eğitime bakış açısını ve Maarif Raporu sonrası okullardaki öğretimin yapılandırılmasının temelini oluşturur. Atatürk toplumun yapısına uygun eğitim modelleri seçip uygulamıştır.

Global lider her bireyin bilgi erişimine olanak sağlar, geçmiş gelecek ve şu anı kapsayan bir strateji geliştirir (Gök, 2014). Maarif Raporu'nda da gelecekte ne yapılması gerektiğini açıklamaya

yönelik bir tavır takınılmıştır. Eğitimin geleceği inşa etmedeki öncü rolü vurgulanmış ve raporun temel başlıklarından birin öğretmenlerin nasıl yetiştirilmesi gerektiği olmuştur. Çünkü yapılan değişimlerin benimsenmesini sağlayacak en önemli kişinin öğretmen olduğu belirtilmiştir (Yangil & Başpınar, 2022).

Savaş yıllarında öğrenci öğretmen sayısı azaldığı için birçok okul kapanmıştır. Milli eğitim bakanlığı verilerine göre 1923-1924 yılı toplam 5133 okul varken öğrenci sayısı 361,514 öğretmen sayısı 12,266'dır. Okulların büyük bir kısmı eğitime elverişli olmayıp kerpiç yapıdaydı. Atatürk yeni bir ülke kurma çabasının içindeyken eğitimim ülkenin en ücra köşelerine ulaşmasını sağlayarak yaygınlaşmasını teşvik etmiştir. Her bireyin bilgi erişimine olanak sağlayacak bir global liderlik özelliği sergilemiştir. Çocuklarımızı koruyan ve geleceğimizi kurtarmayı amaçlayan iki uygulamasını buna örnek verebiliriz. 10 Haziran 1921'de Türkiye'de korunmaya muhtaç çocuklar için Çocuk Esirgeme Kurumu kurulması talimatını vermiştir. Bundan 15 gün sonra ise Maarif Kongresi'ni toplamış, yurdun her tarafından kadın ve erkek öğretmenlerin katılımını sağlamış, onlardan Türkiye'nin milli maarifini kurmalarını istemişti (Türkmen, 2021).

Milletler devamlılıklarını sağlayabilmek için kendi ideolojilerini ortaya koyabilmeli buna göre ilerlemeli. Bu ilerleme esnasında da kapalı kalmamalı diğer milletlerin ideolojilerini de incelemelidir. Ülkeler kalkınmayı hedeflerken kültürünü, kendine has özelliklerini kaybetmemeli hem global olup ilerleyebilmeli hem de yerel özellikler göz ardı etmemelidir. Global liderlik küresel ve yerel işlevleri birleştirir. Küresel dünyada yerel özelliklerimizle yer edinebilmektir (Göçer, 2020).

Atatürk'ün yeni Türkiye çabası yerelden evrensele ulaşan bir emek sürecinin sonucudur. Mustafa Kemal'in yeni bir ülke kurmaktaki çabası ve kararlılığı yaptığı çalışmalar yerelde Türk milletinin kaderini çizmekten küresel anlamda bir var olma çabası olarak nitelendirilebileceğinden global liderlik ürünüdür. Onun eğitim anlayışı doğrultusunda yapılandırılan köy enstitüleri global liderlik özelliğinin bir sonucudur. Bir ülkeyi kalkındırmayı okulları özellikle de köy okullarını temel alarak başlatmak, aynı zamanda en büyük etkiye sahip olanların öğretmenler olduğunu vurgulayıp cumhuriyet döneminde kaynak yetersizliği içinde görevlerinin başında olan öğretmenlerden yerelde yapabileceklerinin en iyisini bekleyip hedefine küresel bağlamda Türkiye Cumhuriyeti olarak var olmayı koymasını global liderliğinin bir göstergesidir.

Mustafa Kemal Paşa bağımsızlığın ve ekonomik gelişmemin eğitime bağlı olduğunu vurgulamıştır. Ona göre eğitim milli, laik olmalı ve bilimsel esaslara dayanmalı, iyi vatandaş yetiştirilmelidir. Atatürk'ün bu görüşü Maarif Raporu'nun içeriğinde de yer edinmiştir. Maarif Raporu'na göre okul sisteminin hedefine iyi yurttaş yetiştirmek eklenmelidir okullarda verilen eğitimin tek hedefi bir üst öğrenime hazırlamak olmamalıdır.

Atatürk özellikle her alanda bağımsızlık ruhunun aşılmasını istemiştir. *“yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekları tahsilin hududu ne olursa olsun, en evvel ve her şeyden evvel Türkiye'nin istiklaline, kendi benliğine ve ananati milliyesine düşman bütün anasırla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir”* diyerek eğitimin milli olmasına verdiği önemi vurgulamıştır. John Dewey de aynı bakış açısıyla Maarif Raporu'nda merkezîyetçi yapının yerel özelliklerin farkında olmaması nedeniyle hedeflenen değişimin sağlanmasında güçlük yaşanabileceğini belirtilmektedir. Toplumun niteliklerinin bilinmesi ve kurulan sistemlerin bu nitelikler göz ardı edilmeden yapılandırılması, bunun özellikle de eğitim konusunda diğer alanlarda daha çok önemsenmesi globalde kalıcı yer edinmeyi ve ilerlemeyi kolaylaştıracağı söylenebilir. Global liderler de çok kültürlü eğitim ortamlarının farkında olup, eğitim programlarını buna göre düzenlerler. Atatürk 16-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında toplanan Maarif Kongresi'nde ilkökul programları, ortaöğretim programları ve köy öğretmenlerinin yetiştirilmesi gibi konuları ele almıştır.

Atatürk eğitim alanında yapılan her çalışmada kongreler düzenleyerek, fikir alışverişi ve işbirliği içinde yeni sistemlerin kurulmasını hedefleyen, analiz yeteneğinin yüksek olması sayesinde Türkiye Cumhuriyeti için en uygun ve en ilerici vizyonu belirleyen, bu vizyonun oluşturulmasında bilimselliği elden bırakmayan, uzman görüşlerine önem veren, hedefi doğrultusunda kararlılıkla hareket eden, Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşmenin gerisinde kalmaması hatta daha da ilerisine geçmesi için yenilikçi ve evrensel bakış açıları getiren ama bütün bu çabalar esnasında milli değerleri ve kültürel özellikleri korumayı ön planda tutan vizyoner ve global bir liderdir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Atatürk toplumu için hayal ettiği geleceğe ulaşmak amacıyla her zaman çabalamıştır. Çabaları onun çağının çok ötesinde bir lider olduğu gerçeğini ortaya koymuştur. Liderler örgütlerini başarıya ulaştırmak için birçok özelliğe sahiptir. Vizyon sahibi olmak diğer tüm liderlik türlerinin temelini oluşturmaktadır.

Vizyon çalışanlar arasında coşku ve bağlılık oluşturur. Başarı yöneticiler tarafından oluşturulup üyeler tarafından benimsenen bir vizyon olmasına bağlıdır. Atatürk'ün vizyoner liderliği onun görüşlerini takip eden aydınlarla, devlet adamlarıyla öğretmenlerle vatandaşlarla tamamlanmış ve yeni milli bir eğitim programı oluşturulması hedefi doğrultusunda hareket edilmiştir.

Türk Maarif Raporu'nun hazırlanmasında da aynı vizyonla hareket eden Atatürk milli bir eğitim sistemi oluşturulmasını, oluşturulan bu sistemin hem yerel özelliklerle uyumlu hem de küresel çapta ülkemizi mücadele edebilecek düzeye taşıyabilecek nitelikte olması gerektiği görüşüyle hareket etmiştir.

John Dewey'in sadece ülkemize davet edilmesi bile başlı başına bir liderlik türünü özetlemeye yetebilir. Eğitim sisteminin yeniden yapılandırılma amacına ulaşmak için kararlılığı ve planlılığın örneği olan bu raporun hazırlanma ve uygulamaya geçirilmesi sürecinde yerel değerlere sahip çıkılmasının sürekli vurgulanması Atatürk'ün global liderlik özellikleriyle açıklanabilir.

Atatürk sahip olduğu vizyonla, analitik düşünme yeteneğiyle, risk almaktan çekinmemesiyle, bugün ile yarın arasında köprü oluşturma çabasıyla, milli değerleri önemsemesiyle, çağdaşlaşma yolundaki yenilikleriyle ve bütün hepsini yapılan toplantılar ve kongrelerin de örnek oluşturduğu gibi iş birliği içinde, görüş alışverişiyle yapma çabasıyla nadide bir liderdir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makale, araştırma ve yayın ilkeleri etiğine uyularak kaleme alınmıştır.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale, yazar tarafından kaleme alınmıştır. Herhangi kişi veya kuruluşun yazım sürecinde katkısı bulunmamaktadır.

Çıkar Beyanı

Yazarın dergi yönetimi ve hakemleriyle herhangi bir çıkar ilişkisi bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Akbaşlı, S., Erçetin, Ş. Ş., & Harun, Y. (2019). İlkokul öğretmenlerinin global liderlik davranışlarını gösterme düzeyleri. *OPUS International Journal of Society Researches*, 14(20), 54-74.
- Altunya, N. (2020). John Dewey'nin Türk eğitim sistemine etkileri. Ünder, H. ve Aslan, C.(Haz.), *John Dewey: Demokrasi ve eğitim kitabının 100. yılı* (s.43-48). Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Ata, B. (2001). 1924 Türk basını ışığında Amerikalı eğitimci John Dewey'in Türkiye seyahati. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3).
- Azak, M., Demirhan, M., Çevik, Y., Yazıcı, Ş., Kılınç, M. B., & Zehir, N. (2023). Vizyoner liderliği konu alan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 9(32), 42-56.
- Bayar, F. (2008). Küreselleşme kavramı ve küreselleşme sürecinde Türkiye. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 32(4), 25-34.
- Bozaslan, B. M., & Çokoğullar, E. (2015). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e modern eğitimin inşası: Devletin kurtarılmasından devletin kurulmasına. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 309-329. <https://dergipark.org.tr/pub/gaziuiibfd/issue/28305/300791>
- Çelik, D. D. V. (1995). Eğitim yöneticisinin vizyon ve misyonu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(1), 47-53. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kuey/issue/10394/127186>
- Çelik, V. (1997). Eğitim yönetiminde vizyoner liderlik. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12(12), 465-474.
- Dayıoğlu Öcal, S., & İşcan, S. (2020). Milli Eğitim Bakanlığı 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi ve Dewey'nin Türkiye Maarifi Hakkında Raporu: Belge analizi [2023 Educational Vision Document of the Ministry of Education and Dewey's Report on Turkish Education System: Document Analysis]. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(5), 1505-1518. <https://doi.org/10.18506/anemon.683068>
- Doğan, S. (1999). Yöneticilik ve vizyona dayalı liderlik.
- Ersan, E. (2020). Vizyoner liderlik özellikleriyle Mustafa Necati Bey. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 3(Özel Sayı-1), 58-64.
- Göçer, Ş. N. (2020). Global liderlik özellikleri: Halil Fikret Kanat örneği. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 3(Özel Sayı-1), 51-57.
- Gök, Ö. (2014). *Üniversite yöneticilerinin global liderlik ve uygulamalarına ilişkin görüşleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Göksel, B. (1985). Atatürk'ün eğitim hakkında görüşleri ve Misak-ı Maarif. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1(3), 921-958.
- Korkmaz, C. (2021). Küryerel (global) liderlik: Eğitim bağlamında sistematik bir alanyazın taraması. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(232), 421-450. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.741585>
- Ortak, Ş. (2004). *Atatürk dönemi eğitim politikalarında yabancı uzman raporlarının etkileri* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Özden, Y. (2005). *Eğitimde yeni değerler: Eğitimde dönüşüm*. Pegem Akademi.

- Türkmen, B. (2021). Atatürk'ün eğitime verdiği önem ve İnebolu'da eğitim durumu. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 15(44), 701-709.
- Ünder, Ü., & Aslan, C. (2020). *John Dewey: Demokrasi ve eğitim kitabının 100. yılı*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yangil, F. M., & Başpınar, N. Ö. (2022). Mustafa Kemal Atatürk'ün liderlik tarzının sürdürülebilir liderlik açısından değerlendirilmesi. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(2), 323-350.

Extended Abstract

Each era has encouraged the emergence of new leadership styles. The leader has qualities that reflect the characteristics of the period in which s/he emerged. However, Atatürk differed from other leaders by incorporating many leadership styles and could appeal to all periods. Atatürk, who took action to solve the social, cultural and economic problems of the people who shaped the Republic of Turkey and founded the republic, is one of the most important representatives of the global and visionary leadership styles.

As a result of the Ottoman Empire's losing wars and economic difficulties starting from the 17th century, modernization was first made in the military field, but military defeats continued, and reforms began to be made in many areas. Discussing the compatibility of every innovation with religion has revealed that we are not open enough to change. Unfortunately, the fact that societies that do not radically solve the education problem cannot keep up with the times has been ignored. While the aim during the Ottoman period was to restore balance and establish order, with the declaration of the Republic, the aim became to change society. After the proclamation of the Republic, developments in line with the modern education paradigm were tried to be achieved, and administrative and legal regulations were implemented with principles that would comply with the new paradigm. Atatürk has prioritized education among the reforms to be made since the first years of the Republic. The most important action taken for his purpose was to invite John Dewey to Turkey to consult his opinion on the new education system to be established.

John Dewey says that a democratic school is necessary to teach democracy. If students discuss their ideas freely, a democratic school environment and therefore a democratic society is created. It is obvious that the most important structure that will serve Atatürk's purpose for the society in schools. Dewey's philosophy of education fully serves the purpose of the Republic of Turkey. In the Maarif Report, emphasis was placed on topics such as learning by doing, teacher training, agriculture, village life, literacy. Arrangements began to be made in the light of these suggestions. Agricultural vocational high schools and village schools were opened, world classics were translated into Turkish and translated books, magazines were prepared for teachers. In general, the goal is to establish a new and national education system, as a result, to establish a new country.

Atatürk did not compromise on the importance of education even during the war. He opened the Education Congress in 1921 by coming from the front. He announced that the existing programs that cause backwardness would be terminated and requested that a national educational program be prepared that is appropriate to our nation's history and culture. The importance he attaches to education, his knowledge that education is the key to creating a new society and his belief in the necessity of education are indicators of his visionary leadership. At the same time, his emphasis on aiming for modernization and a national system while creating a new society, seeing the reflections of this perspective in John Dewey's report are indicators of his global leadership. Determination, not avoiding taking risks can also be mentioned as visionary leadership characteristics. Atatürk is a visionary leader who worked actively to realize his ideals, thoughts about the future and carried out his actions in line with these thoughts, thanks to his determination and belief in achieving the goals. He has undertaken the responsibilities that come with risk. Visionary leaders act with foresight. Atatürk's ideas and actions shed light on our day. The most concrete example of this is his consultation with an international expert who has been known with a student-centered education approach.

Vision creates enthusiasm and commitment among employees. Success depends on a vision created by managers and adopted by members. Atatürk's visionary leadership was complemented by the intellectuals, statesmen, teachers and citizens who followed his views and creating a new national education program became the common goal of them.

In order to ensure their continuity, nations must be able to reveal their own ideologies and progress according to this ideology. During this progress, nations should not remain closed, they should also examine the ideologies of other nations. While aiming for development, countries should not lose their culture and unique characteristics, they should be global and progress, and they should not ignore

local characteristics. Glocal leadership combines global and local functions. It means to gain a place in the global world with our locality.

Atatürk's effort for a new Türkiye is the result of a labor process that reaches from the local to the universal. Atatürk's effort and determination in establishing a new country is a product of glocal leadership, as his work can be described as an effort to exist globally while determining the fate of the Turkish nation locally. Village institutes structured in line with his educational approach are result of glocal leadership. Initiating the development of a country by basing schools, especially village schools, on the other hand, emphasizing that teachers are the ones who have the greatest impact, expecting the best they can do locally from teachers who were on duty due to lack of resources during the republic period, and aiming to exist as the Republic of Turkey in a global context is an indication of his glocal leadership.

Atatürk with his high analysis ability, did not abandon science in the creation of this vision, gave importance to international expert opinions. As a result of all we can say that he is a visionary and glocal leader who brings innovative and universal perspectives to ensure that the Republic of Turkey does not fall behind modernization or even goes further but prioritizes protecting national values and cultural characteristics during all these efforts.

Atatürk is a rare leader with his vision, his ability to think analytically, his ability to take risks, his efforts to create a bridge between today and tomorrow, his care for national values, his innovation towards modernization.